

Transkription avsnitt 26 av Elevhälsopodden: Fritidshemmet med Helene Elvstrand

Avskrift

Intromusik och inledning (Ljud från skolgård och gitarmusik)

Del 1 av intervjun

00:00:06 Helene Elvstrand

Och bara för att man någon gång blir exkluderad så behöver det inte betyda något dåligt med automatik utan det är liksom en del av det sociala samspelet som barn tränar på varandra. Men det vi har tittat på är ju barn som då är oftast exkluderade, alltså som har en marginaliserad position i gruppen och det är inte detsamma som att idag har jag inte någon att leka med för min bästa kompis är borta, den är sjuk till exempel. Utan det här är ju mer systematiserat som man då kan prata om i termer av marginalisering.

00:00:55 Stefan Boström

Hej och välkomna tillbaka till Elevhälsopodden, en produktion av Barn- och elevhälsan i Uppsala kommun. Jag som pratar heter som vanligt Stefan Boström och är psykolog. I första avsnittet om fritidshem pratade vi med Sandra Jardemalm som jobbar som utvecklingsledare med inriktning fritids i kommunen.

Tillsammans med henne så gjorde vi en väldigt fin inflygning på området tycker jag, med hjälp av hennes stora erfarenhet och perspektiv på fritidshem eftersom hon ser så många fritidshem i sin vardag. Det här avsnittet ska vi fortsätta prata om fritids, men vi ska fördjupa oss i forskning om fritidshem. Jag tycker det ska bli väldigt spännande.

Jag har därför hittat en artikel som jag skulle vilja fördjupa mig i som heter "Jag har oftast ingen att leka med, social exkludering på fritidshem" som forskarna Lina Lago och Helene Elvstrand har skrivit. Artikeln blev uppmärksammas på flera håll, men bland annat av Dagens Nyheter för något år sedan. Och jag blev också intresserad av fördjupa mig i den. Och vad passar bättre än att prata om artikeln med en av författarna?

Så därför så har jag precis ringt upp Helene Elvstrand. Hej, och välkommen till podden.

00:02:27 Helene Elvstrand

Hej! Tack så mycket.

00:02:27 Stefan Boström

Jättekul att vi ska få den här pratstunden tycker jag och nördar oss i din och Linas artikel.

Du är ju universitetslektor vid Linköpings universitet och forskar bland annat om fritidshem. Men kan inte du berätta lite mer om din bakgrund? Och jag är också nyfiken på hur det kommer sig att du började forska om just fritidshem.

00:02:59 Helene Elvstrand

Ja. Just jag har ju min bakgrund då att jag började gå en doktorandutbildning där jag skrev min avhandling om delaktighet och gjorde en ganska lång studie där jag var ute i skolan och tittade på vilka möjligheter elever har till delaktighet i sitt vardagsliv i skolan. Så att man kan väl säga att jag endast i min avhandling har varit en forskare som tycker att det är viktigt att vara ute i skolans praktik och titta på olika fenomen. Göra sådan etnografisk studie där man är med och följer det som händer. Så det här med delaktighet och barns rättigheter har ju varit något som har kännetecknat min forskning. Jag började ju då början på 2000-talet och disputerade 2009 och ungefär i den vevan så fick vi också i Sverige då nya lärarutbildningar där man vill ha en tydligare inriktning just för lärare med inriktning fritidshem som vi skulle bygga upp här vid Linköpings universitet likt många andra lärosäten. Men då fick jag i uppdrag också att vara med då att utveckla fritidshemsforskning som vid den här tidpunkten runt 2009–2010 det fanns väldigt, väldigt lite av i Sverige. Det som jag då såg som min uppgift i det här forskningsområdet, det var ju frågor som jag tidigare jobbat med: delaktighetsfrågan, rättighetsfrågor, men också forskning där elever och barns perspektiv på olika sätt blir synliga. För det var någonting som inte alls fanns eller extremt lite i fältet fritidshems forskning. Barns perspektiv i forskning är ofta någonting som det inte finns massor av på något sätt, om man säger någon forskning, men just i relation till fritidshem så var det väldigt lite. Så det kan man väl säga var bakgrunden till att jag började jobba med de här frågorna?

Och sen så har jag de senaste 10, 12, 13 åren någonting jobbat väldigt mycket med fritidshem frågor och leder idag ett nationellt center som vi håller på att bygga upp vid Linköpings universitet. Vi vill bli ett viktigt, ett viktigt centrum för just fritidshems forskning utifrån många olika aspekter där vi har doktorander och olika forskningsprojekt med olika områden.

00:05:23 Stefan Boström

Vad bra ni går verkligen i bräschen för den forskningen, helt enkelt?

00:05:28 Helene Elvstrand

Vi hoppas göra det i alla fall och vi samverkar ju med många andra lärosäten och forskare och internationellt och så där. Men jag tycker det är väldigt viktigt just då att fritidshem som plats för barn, men också där många lärare i fritidshem jobbar är ju ett område som det har funnits lite för lite och som är viktig också. Det är ju nästan en halv miljon elever som går i fritidshem varje dag så att det är många barn som skapar minnen och som vardagen i fritidshemmet är jätteviktig för.

00:05:58 Stefan Boström

Ja, men de går ju så många timmar där. En jättestor del av sin vardag är de just på ett fritidshem.

00:06:04 Helene Elvstrand

Ja och jag menar i de yngsta åldrarna så kan man ju ha fler timmar i fritidshem än vad man har i skolan.

00:06:09 Stefan Boström

Just det ja, men det är verkligen viktigt att det forskas mer om det tänker jag.

Ja, men vi ska fördjupa oss i artikeln som ni har skrivit. Den handlar ju om, ni har undersökt ensamhet och exkludering hos elever i fritidshem. Varför är det en viktig fråga att undersöka?

00:06:36 Helene Elvstrand

Ja alltså. Det säger sig själv nästan att just exkludering, det är ju någonting som sätter spår väldigt mycket och att det är någonting som barn också kommer ihåg. Så att bara det är ju viktigt. Det är ju ett socialt fenomen som behöver undersökas på många sätt och vi var ju också intresserade av att studera det i relation till fritidshem. Men jag kan säga så här att när vi började den här studien så var det faktiskt inte exkludering som vi var intresserad av utan vi gick ut väldigt brett på fritidshem och ville titta på sociala relationer. För väldigt ofta när man pratar med de som arbetar i fritidshem eller om man läser dom fritidshem så säger man så här.

Fritidslärare eller gamla fritidspedagoger som det hette förut. De är väldigt bra på sociala relationer. Det är något som är fritids paradgren kan man nästan säga. Och jag var väldigt intresserad av att se, vad betyder det här då? Vad händer i praktiken? Och då gjorde vi en väldigt öppen studie där vi då skulle titta på sociala relationer. Sen då när vi kom ut på de här fritidshemmen som deltar i studien så kan man säga att vi drabbades av att vi såg just de här exkluderande aspekterna. Det var inte det som vi hade tänkt, men på varje fritidshem som vi besökte så fanns det barn som vi såg inte var en del av gemenskapen. Så att det blev det fokuset kan man säga utifrån vad vi såg då på fritidshemmen.

00:08:10 Stefan Boström

Ni förklarar ju vad ni menar med en exkludering och liksom kategoriserar in det ni ser i olika begrepp. Kan du beskriva lite och berätta lite om det?

00:08:26 Helene Elvstrand

Alltså, jag tänker det här att inkludera och exkludera. Det är ju någonting som pågår ständigt i det sociala livet mellan människor och det är också en del av liksom barndomen att växa som människa.

00:08:38 Talare 2

Och att ibland inte får vara med och leka eller att man behöver på olika sätt förhandla om deltagarna och sådant. Det är liksom en naturlig del av barndomen, så att bara för att man någon gång blir exkluderad så behöver det inte betyda något dåligt med automatik, utan det är liksom en del av det sociala samspelet som barn tränar på varandra.

Men det vi har tittat på är barn då som är oftast exkluderade, alltså som har en marginaliserad position i gruppen och det är inte detsamma som att "Idag har jag inte någon att leka med för min bästa kompis är borta", den är sjuk till exempel. Utan det här är ju ett mer systematiserat som man då kan prata om i termer av marginalisering. De situationer som vi har tittat på då handlar ju inte där barnen då vid ett tillfälle är utanför. Vi har ju vid upprepade tillfällen sett att man har den här positionen och då har vi ju sett tre olika former av sätt som man kan bli exkluderad på.

Vi tänker ju också att det här är samspel hela tiden. Att vi tänker att det här är ju något som uppstår i den sociala grupperingen. Och det handlar ju om villkor om deltagande, osynliggörande och avvisande handlingar. Nu låter ju de väldigt separata från varandra men det finns ju också överlappningar dem emellan. Men det är ändå tre olika sätt som vi har sett de här exkluderingsprocesserna på.

00:10:16 Stefan Boström

Ja, men precis just de tre sätten, men vi ska komma in i det alldeles strax hur ni såg det tänkte jag.

Men kan du inte beskriva er metod lite mer, alltså hur ni gick tillväga för att undersöka det här?
Alltså hur gick forskningen till?

00:10:38 Helene Elvstrand

Ja den gick ju till så att vi gjorde deltagande observationer, det vill säga att man är i det sociala sammanhanget och försöker följa det som händer. Och sen så skrev vi ju fältanteckningar, det vill säga försökte skriva så precis som möjligt vad som hände i de här olika situationerna. Som komplement till det också, så interagerade vi ju med de personer som fanns i fältet. Vi kunde ju prata. Vi var ju framför allt intresserade av barnens perspektiv, så vi kunde också prata med barnen om vad var det som hände här? Det var också situationer där barn kom till oss och ville berätta någonting. Men det huvudsakliga materialet består ju just av de här fältanteckningar utifrån observationerna.

00:11:26 Stefan Boström

Och som ni sen har bearbetat och till exempel kommer fram till de här kategorierna, eller?

00:11:31 Helene Elvstrand

Ja precis, det handlar ju om på något sätt där man har ett datamaterial att skapa lite ordning i det. Och då får man nästan sortera det lite som strumpor kan man säga om man ska förenkla det lite, men att man på något sätt försöker se likheter och skillnader i materialet. Det som vi var intresserade var ju att se vad är det för olika typer av exkluderingspraktiker er som sker då i de här grupperna.

00:12:01 Stefan Boström

Just det just det. Men kan vi inte hoppa in lite grann i resultatet? Alltså vad, vad kom ni fram till, vad såg ni och vad kom ni fram till i artikeln?

00:12:16 Helene Elvstrand

Ja, det som vi tycker är viktigt är ju att just det här med exkludering har man ju inte direkt undersökt i fritidshem eller vad som händer i de här situationerna. Det som vi funderar mycket av, nu är ju det här en ganska begränsad studie, men det som vi funderar mycket över är ju om fritidshemmet som praktik, det vill säga hur exempelvis villkoren ser ut idag i fritidshem. Och hur fritidshemmet är uppbyggt om det också bidrar till exkludering. Så att det var ett sådant raster vi la på studierna också och med det menar jag till exempel att det är ju inte en så fast barngrupp i fritidshem som det är i skolan. Barn kommer och går, det är en mycket mer rörlig verksamhet. Vilket gör att det kan vara svårare för barn att komma in också om man behöver förutsägbarhet till exempel. Så att det är en väldigt rörlig verksamhet på det sättet.

Likadant är det, det är ju svårt det här också för vuxna planera fritidshems tiden ibland. Jag var på en observation där man höll på att göra ett drama kring Rödluvan och Vargen som man då iscensatt i en grupp med barn. Och precis när man är på väg att spela upp det där så knackar det väldigt hårt på dörren och in kommer en pappa och så tar han Rödluvan och går. Då är det ju väldigt svårt att göra klart den här dramatiseringen när huvudpersonen försvinner. Alltså man måste hela tiden ändra och förändra så att just det här med det här förändriga som finns i fritidshemmet är ju någonting som vi har försökt förstå också i relation till sociala relationer.

Likadant andra aspekter är ju också det här på fritids så finns ju en tanke och det är inskrivet i läroplanen också, att elever ska ha en hög grad av delaktighet få välja vad man ska göra. För att i fritidshemmet ska man ju både lära sig saker, men man ska också få en meningsfull fritid. Och det här kan ju också komma i konflikt ibland med att man också kan då kanske välja bort kompisar helt enkelt på ett helt annat sätt än i skolan.

Sen då det sista villkoret som vi också har funderat mycket över, det är ju de villkor som råder i fritidshem idag. Där det är väldigt olika, villkoren ser väldigt olika ut i Sverige, men det som både skolinspektionen och skolverket har larmat om är ju de stora elevgrupperna. Där man kan ha, jag var och besökte ett fritidshem för ett litet tag sedan och då var de 104 barn i gruppen. Det här är ju också svår liksom att det är så stora elevgrupper. Och det kan också vara svårt att se vad som händer mellan alla elever då.

Och de här sakerna tror jag, eller tror både Lina och jag min medförfattare, att de här. Vi kan inte säga exakt hur de påverkar, men vi är väldigt intresserade av att fundera över hur de här olika fritidshems villkoren och aspekterna också får betydelse när det gäller sociala relationer.

00:15:40 Stefan Boström

Just det ja, men ni beskriver ju i artikeln också. Ni beskriver ju olika utsnitt, alltså olika händelser så där som det är ganska gripande att läsa tycker jag. Även om det blir, det är mitt i vardagen liksom. Och så är det ganska gripande när ni verkligen har observerat barnen.

Har du något exempel på någon sådan interaktion på exkludering som finns kvar i dig?

00:16:17 Helene Elvstrand

Ja alltså, jag tänker väl själv då att jag har gjort ett flertal studier vid det här laget. Jag måste ju också säga att den här studien var väldigt drabbande på det sättet att man, dels kanske att vi såg de här situationerna när vi började göra fältarbete. Det är klart att vi har förstått att exkludering också finns, men det var inte det vi letade efter så att det blev ändå drabbande om man såg de här barnens utsatthet. Jag tänker att det som är kännetecknande är väl att även små barn. Jag kommer ihåg en sexårig pojke som sa så här, jag vill inte gärna vakna på morgonen, för jag vet inte vem jag ska leka med. Och det är väldigt tungt det här att vara 6 år. Eller en annan flicka som sa så här att jag har inte så ofta någon att leka med, men jag har vant mig. Att dom liksom lägger ansvaret på sig själva väldigt mycket och när man är ja, det spelar inte så stor roll om man är 6 eller 15, det gör ont ändå. Men just när man är 6 år, så är det väl väldigt stor, man är ganska liten ändå att kunna hantera alla de här sakerna. Det har vi funderat mycket över det här att komma till en stor skolgård där det är väldigt mycket interaktion och se hur det här, ja någonting man ska lösa själv.

Sen har jag ju så klart olika exempel där jag tänker i de exempel som vi visar i den här artikeln. Det är ju precis som du sa, Stefan, att det är väldigt vardagliga exempel egentligen. Att det här inte är fritidshem som på något sätt är dåliga eller så, utan det här är saker som uppstår i sociala samspelet. Men det är viktigt att bli medveten om och kunna arbeta med det på ett systematiskt sätt. Jag har väl ett exempel som jag kan berätta som jag tänker har stannat kvar mycket hos mig för det var väldigt plågsamt att se det.

Och det var ett exempel där det var en pojke som väldigt ofta blev avvisad. Alltså han hade inte kompisar och hade en väldigt marginell position i klassen, hade vi sett vid flera tillfällen och så skulle dom ha en studiedag och gå iväg till skogen. Och då när personalen håller på och gör i ordning allting så får ju barnen på något sätt gå ut och vänta på skolgården och han är väldigt ensam då och sen rätt var det är så kommer den lärarna ut och så säger nu ska vi ställa upp på led och gå med våra

gåkompisar och så går alla barn, de vet ju vem de ska gå med. Och så ställer sig den här pojken alldeles ensam på skolgården och sen går den här läraren fram till honom och säger "vad står du här för? Var är din gåkompis?" Och han liksom tittar ner och vill inte riktigt kännas vid där och då är ju hon stressad också för att de ska gå iväg så hon drar med honom till den här kompis som han ska hålla i handen. Då så säger den här kompis att han vill inte och han försöker liksom gömma sina händer och den här läraren då, Maggan som vi kallar henne, försöker liksom ta fram hans hand och tvinga dem, liksom att hålla i varandra. Så säger den här pojken då som inte vill hålla den här lilla pojken i handen att han luktar handsvett och så börjar alla skratta i ledet. Och sen så slutar det i alla fall med att den här pojken då får hålla i läraren istället.

Och det blir liksom ingen diskussion om det som har hänt och det här tänker jag. Det var väldigt smärtsamt att se. Och den här läraren, fritidshemsläraren uppmärksammar inte heller hur det här kan kännas för den här pojken. Han är säkert med om den här typen av skratt åt sig själv många gånger. Vår tolkning är ju att han väljer att ställa sig ensam också för att slippa det här och sen så blir det ändå på det här sättet som bara blir ännu mer förödmjukande för honom och det var en ledsam situation och se.

00:20:25 Stefan Boström

Verkligen att han kanske väljer ensamheten framför att bli avvisad så liksom.

00:20:30 Helene Elvstrand

Ja och sen då när läraren, med så klart en god vilja eller hon vill ju få ordning på sina led och komma iväg, så blir det ju ytterligare då en kränkning genom att alla skrattar åt att han har handsvett och han blir liksom offer för något allmänt skratt liksom, så hans position försvagas ju ännu mer liksom.

Och det här är ganska subtila processer. Men när det händer ständigt och alltid så är det klart att det här sätter spår hos barn.

00:21:02 Stefan Boström

Ja men alltså och det här alltså. För det första, det är ju jättebra att någon skriver om det här och lyfter upp det precis så som det är. Och att man sedan hanterar det, men jag tänker att om vi backar ett halvt steg från att man sedan hanterar det. Tror du att det finns en risk att ja, men er artikel eller att beskriva det här att det leder till liksom skam-reaktioner hos personal, att de liksom skulle slå ifrån sig? Men det här gäller. Det här är så jobbigt, så det här gäller inte på vårt fritidshem. Vad tänker du? Det var något jag tänkte på, vad tänker du om det?

00:21:45 Helene Elvstrand

Jag tänker att det är väl två sidor vi har mött. Det är väldigt många som tycker att det är en viktig artikel. Just att det lyfter upp en problematik. Men det som vi är också väldigt ofta hör är ju att man säger så här och det här måste vara dåliga fritidshem sådant här kan liksom inte hända hos oss. Det vill jag verkligen betona. Att det här är inte, jag skulle säga att det här är fritidshem som är väldigt bra på många sätt, men att man behöver arbeta och det tror jag många fritidshem behöver göra och har svårigheter idag att göra utifrån de villkor som råder. Ha ett mer systematiskt sätt kring sociala relationer.

00:22:22 Stefan Boström

Ja men om vi då går vidare då. Hur, om man är ett arbetslag eller en skola som är motiverade att göra något åt det här? Var ska de börja, tycker du? Hur bär man sig åt?

00:22:39 Helene Elvstrand

Jag tänker ju att man. Det som jag märker som ju jobbat väldigt mycket i många olika fritidshem inom aktionsforskning där vi har försökt på olika sätt utveckla fritidshemsverksamhet. Och det som jag tänker är ju steg ett på något sätt. Det är ju att man har ett gemensamt förhållningssätt och tanke kring hur man ska arbeta med sociala relationer. Och där tänker jag att det är viktigt att det bygger både på beprövad erfarenhet. Det vill säga det som man har med sig i utifrån att ha diskuterat med kolleger, provat olika sätt, alltså den mer praktiska beprövade erfarenheten. Men i det arbetet är det också viktigt att man har ett vetenskapligt förhållningssätt också, det vill säga att man har god teoretisk kunskap tillsammans med den här praktiska kunskapen då hur man ska jobba med sociala relation.

Jag ser är också som väldigt viktigt att man har haft tid och möjlighet och arbeta tillsammans och ha. Det är inte så tror jag att vuxna alltid behöver göra lika på något sätt, men man behöver. Ha på djupet diskuterat hur man ska ta sig an de här frågorna.

00:23:49 Stefan Boström

Just det, så nu pratar vi lite om förutsättningar och att man liksom planerar. Så att det inte bara blir ja så att det blir att man tänker till och göra strukturerat. Vad gör man? Sen ska man gå ut och observera i verksamheten, eller hur? Vad ska man göra, tänker du? Vad finns det för metoder att?

00:24:11 Helene Elvstrand

Ja nej, jag tänker att just det där första steget är så viktigt så att det inte bara blir det att man jobbar med en metod liksom utan att den är väldigt grundad. Sen tänker jag, nästa steg är ju på något sätt att kartlägga sin egen verksamhet och där kan ju observation vara en metod. Många fritidshem genomför ju återkommande barnsamtal till exempel där man pratar om hur barnen uppfattar sitt fritidshem. Man kan ju också involvera barnen själva i det här, till exempel har många fritidshem samtalspromenader där elever kan prata om trygga/ otrygga platser till exempel. Man kan be eleverna att fotografera, till exempel med ipads eller något sånt så att man behöver ju inte se det här arbetet bara som någonting som de vuxna ska göra ännu mer utan jag tänker det ingår ju verkligen fritidshemmens jobb också. Att involvera barnen i det här, alltså ha det som ett område i fritidshemmet. Det rymmer ju väldigt väl med läroplanens intentioner och centralt innehåll.

Det behöver ju inte bara vara utanförskap, men om man säger man har problem med konfliktsituationer, hur man ska lösa det använd barnen som resurser också. De har ju många egna tankar om hur man kan göra och hur de själva skulle vilja göra om man utsätts för något eller man är inblandad i något eller så, så att man också gör det som ett kollektivt socialt arbete.

Men om man till exempel ska observeras som en del i det så är det svårt att bara observera allt och då har ju vi skrivit om att det finns vissa platser som jag var inne på som kan vara mer risk för utanförskap, men det kan också vara att man tittar på särskilda situationer och där har ju vi också sett att övergångar mellan olika aktiviteter eller när man slutar skolan till fritids. Det kan också vara någon som man särskilt behöver uppmärksamma.

Man kan inte börja i allt tror jag, utan man måste titta eller man kan välja särskilda händelser som hur är det när vi äter mellis eller hur är det när vi har samling om man nu har det, hur får det alla talutrymme så att man väljer något litet som man börjar titta på tror jag.

00:26:37 Stefan Boström

Klokt råd, tänker jag.

Paus med musik och barn som pratar om fritidshemmet

00:26:42 Anonym barnröst berättar

Jag brukar rita och titta på film.

00:26:50 Anonym vuxenröst

Vad tycker du? Vad är det som är bra med att vara på fritids?

00:26:54 Anonym barnröst

Att träffa sina kompisar.

Del 2 av intervjun

00:27:02 Stefan Boström

Ja, men en annan sak som jag tänkte på var att när jag läste artikeln var att i vissa exempel då beskrivs det, vad jag tänker i alla fall, att läraren är ganska reaktiv sitt arbete, alltså att den kommer in i situationen efter att någonting har hänt och då försöker göra så gott alltså göra så bra som det går. Hur kan en göra för att komma bort från att vi vuxna blir liksom tvåa på bollen, tänker du?

00:27:32 Helene Elvstrand

Ja, det är ju att vara tillsammans med barnen. Ibland är det väl så att så länge allting ser bra ut så lägger man inte energi på det på något sätt utan man tvingas eller man kanske inte orkar alltid. Men man liksom går in i situationen när det redan är en konflikt eller så. Och vi har ju sett flera situationer där man, man ser ju verkligen inte vad som händer, så man behöver ju vara nära barngruppen också. Se hur det är leken i det i det vardagliga. Det som också är svårt när vi pratar just om det här med barn som då upplever ensamhet eller utanförskap. Det är ju att de här barnen som vi har med i den här studien, de är ju inte barn som stör heller på något sätt. Det är ju inte barn som har ett utåtagerande beteende eller som de vuxna behöver lägga mycket energi på så att det är det här som också förstärker själva situationen att de också riskerar att bli bortglömda av de vuxna, för det är inte barn som kräver någonting. Vi ser ju inget exempel på att ett barn av de här barnen går till en vuxen och ber om hjälp heller. Det är inte de här barnen som kommer och säger, jag har så tråkigt. Vad ska jag göra? Eller jag har ingen att leka med, utan dom bär det här själva väldigt mycket och då måste man också tror jag förstå det här, att det är väldigt stigmatiserande att vara utanför så att de vill ju också dölja utanförskapet. Vi ser ju exempel på det här på skolgården när man vandrar omkring. Man står inte bara en ensam utan man vandrar och här finns också danska forskare som har beskrivit barn som vandrar, att man går runt och så kanske man åker ruschkana en liten stund och sen går man någon annanstans och det gör ju också att det blir svårare att se det här även för vuxna. Men det är också viktigt då hur man tänker på lösningar. Jag har ibland hört talas om att man på vissa skolor har ett kompisträd eller en kompisbänk man kan gå och sätta sig på när man är utanför eller om man inte har någon att leka med. Och jag tror att för de här barnen, så är det ingen lösning för då för de är så stigmatiserade i att vara utanför så att det är precis som om vi i lunchrummet här på universitetet skulle ha ett bord där det står "för de ensamma" - här kan de sitta så skulle man ju knappast gå och sätta sig där. Men det är klart att en sådan här kompisbänk, det kan vara väldigt kul för barn som idag är min kompis sjuk. Då kan jag gå och sätta mig där för det då riskerar du ingenting, men för de här barnen behöver du jobba på ett mycket mer systematiskt sätt att få med dem i lek eller kompisskap och det kan man liksom inte överlåta åt dem själva heller bara att de ska sätta sig på en bänk och hoppas att någon dyker upp där.

00:30:34 Stefan Boström

Just det, så då behöver man kanske ja, men man behöver vara mera proaktiv liksom. Men var, men var går gränsen alltså? Och det här kanske är en svår fråga att svara på, men var går gränsen? För vi människor är ju också olika. Alla har ju ett socialt behov, men det skiljer sig ju åt och det kan ju vara så att man alltså nu är jag kanske lite djävulens advokat. Det kan ju vara så att man har jättemycket fritidsintressen och aktiviteter på eftermiddagen eller på helgerna och så där och så. Och så är behovet inte lika stort under fritidstid alltså eller förstår vad jag menar var går liksom? Hur ska man balansera eller hur ska man tänka? Som personal vad är liksom lagom?

00:31:31 Helene Elvstrand

Ja, men det är svårt det där. Det går ju inte att säga någon gräns, men jag tänker att det är väldigt stor skillnad på att man ibland vill dra sig undan och kanske sitter och och läsa eller rita i fred eller gör något mot att inte prata med någon eller inte vara tillsammans med någon och vara helt ensam. Och där tror jag faktiskt inte så många barn vill det, för det är också en sådan fråga vi ofta får, "finns det inte barn som väljer det här" och det här är ju liksom ett utanförskap, inte bara att man väljer att vara ensam. Det är lite skillnad. Tänker jag på de här två aspekterna.

00:32:08 Stefan Boström

Nej, jag förstår. Det är så kul för jag kan verkligen rekommendera alla att läsa den här artikeln, den den ger mycket tankar också som vi varit inne på också känslor. Men jag tänker att de kan vara en bra startmotor till att sedan göra någonting med sina kollegor när man känner lite grann, även om det kanske inte är den mest bekväma känns som alla gånger. Men några saker som jag har funderat på, jag tänkte att jag skulle testa dig med några påståenden. Något man ofta hör det är ju så här att vuxna säger alla får vara med och leka. Får alla vara med och leka på fritis eller hur ska man ställa sig till det påståendet som vuxen personal på fritids?

00:33:08 Helene Elvstrand

Ja, jag tänker att det är väldigt svårt att ha en sådan regel det finns en väldigt känd lekforskare William Corsaro, som är en av de stora giganterna internationellt och han har ju visat på att just den när man tvingar barn att nu ska alla leka till exempel. Nu måste alla få vara med. Så leder det också till utanförskap, alltså att det är inte så lätt att säga för att det. Det som ofta händer, det finns ju ett sådant exempel i den artikeln också, där man då väljer bort när läraren försöker få med 1 tjeji i en aktivitet utan då säger man, då gör vi något annat istället. Och det här om man säger ja, men. Det är också en väldigt välriktad intention. Man har att man vill få med alla, men om man nu bara som vuxen säger så - men det är klart att det här barnet också ska vara med, annars får ju inte ni leka, då blir ju det här barnet också ytterligare, man blir ju ytterligare arg på den att det här barnet kommer och förstör leken. Däremot så kan man ju som vuxen ha intentionen att alla ska få vara med och leka och då behöver man jobba med det på andra sätt och den bästa resursen tänker jag, det är ju att man själv är med och leker och leker in barn, för det har jag så många exempel på, men också hur vuxna de är väldigt aktiva i leken blir en magnet som också drar dit andra barn. Men att bara säga, nu har vi en regel att alla ska få vara med den. Den hjälper inte de här barnen speciellt mycket. Så ofta i alla fall.

00:34:36 Stefan Boström

Just det, så att man ska inte säga det och lämna över ansvaret på barnen utan man kan tänka det och så kan man göra det tillsammans med barnen.

00:34:47 Helene Elvstrand

Det handlar ju om till exempel att också stärka de här barnens position i elevgruppen. Man kan också jobba på att om man säger att de här barnen, som då har en marginaliserad position att se vad är de här barnen bra på skulle vi kunna höja det på något sätt genom att de får bli experter eller att man är med själv då också som vuxen och hjälper till liksom.

00:35:12 Stefan Boström

Jag förstår. Ett annat påstående eller fråga om handlar om lekar och då är frågan, finns det bra och dåliga lekar? Alltså finns det bra lekar som vi ska uppmuntra och dåliga lekar som vi ska försöka hämma eller få barnen att sluta och leka. Vad tänker du om det?

00:35:37 Helene Elvstrand

Ja, det är också en väldigt svår fråga. Ibland så märker jag ju på fritidshemmen att man gärna sätter upp regler. Kring ja, men den här typen av lek, vi får inte leka. Jag var på ett fritidshem där man sa jo, men det här familjelekar är bra, men att när de leker tjuv och polis till exempel då blir det så springigt och rörigt. Eller det blir mer negativt, men det kan ju bli alla lekar kan ju bli negativa på olika sätt så är det svårt tänker jag säga att just en lek utan det är ju snarare hur den utvecklas som är det negativa, jag tror ju även här mycket mer på att leka tillsammans och hjälpa till i leken än att säga att den här leken i sig är förbjuden. Det kommer alltid nya lekar och man har alltid förfasas över olika saker. Det kan man gå tillbaka och titta i historien. Hur länge som helst? Vi har ju haft mycket diskussioner om Squid game. Det har ju det har liksom varit i alla tider kan man säga, men Squid game är väl det senaste, men just vara en aktiv vuxen också och förstå. Vad är det som är kittlande i den här leken? Och sen kan man ju försöka hitta på egna regler som känns okej både för barn och vuxna på något sätt. Man kan ju hjälpa till liksom.

00:36:59 Stefan Boström

Ja, men precis för det. Det är ju intressant för att det här fenomenet som Squid game, det kommer ju från vuxenvärlden och det har ju bevisligen fått väldigt stor popularitet hos vuxna av någon anledning så egentligen är det konstigt att varför skulle barnen inte attraheras och dras till samma teman liksom som där och de behöver ju behandla det? På något sätt också fast på ett bra sätt.

00:37:29 Helene Elvstrand

Ja själva leken i sig är väl inte så annorlunda mot 1 2 3 stjärna till exempel? Fast, det blir andra ord och så där så det finns ju många sådana lekar som man ser går tillbaka i historien som handlar om att man ja på olika sätt ska förgöra varandra eller så om man läser gamla berättelser så finns ju de inslagen också.

00:37:52 Stefan

Men det är liksom ett tema i den TV serien, liksom liv och död och makt och så där. Och det är ju någonting som barn också behöver lära sig att hantera på ett bra sätt tänker jag ja, spännande. Jag tänkte att vi snart skulle börja runda av podden, men jag är också innan jag släpper dig så är jag nyfiken på att höra vilken forskning eller utveckling inom fritidshem som du är mest intresserad av som du tycker är cutting edge eller som du inte kan släppa nu.

00:38:32 Helene Elvstrand

Ett - skulle jag ju såklart gärna vilja gå vidare med det här som jag gjort och göra mer större studier för att få mer tillförlitliga resultat och så. Men annars, det som jag kanske är mest upptagen av, förutom det spåret, handlar väl mycket om nu hur man tar sig an, det som är fritidshemmets

undervisning och vad vilka konsekvenser där får jag upplever att man ibland famlar ganska mycket sedan läroplanen kom 2016 och det har ju kommit en del studier som visar att det finns risk för att fritidshem ibland blir alltför strukturerat för barn, vilket gör att barn liksom vill ha en annan typ av fritidshem där det både finns det strukturerade men också det fria. Och det här tycker jag är väldigt spännande frågor att gå vidare med gärna utifrån barns perspektiv också hur de ser på sin fritidshems tid.

00:39:26 Stefan Boström

Just det just det balansen mellan olika ja delar av verksamheten är helt enkelt just det. Finns det någonting man någon? Har du någon rekommendation vad man kan ta reda på mer om de här sakerna? Det är vad man kan läsa eller så där.

00:39:43 Helene Elvstrand

Det börjar ju komma ganska mycket studier som blir publicerade. Flera böcker har ju kommit. Skolverket har ju också moduler som är lättillgängliga till olika fritidshemsrelaterade frågor. Sen har jag tillsammans med några forskarkollegor startat en Facebooksida som heter forskning, fokus fritidshem där vi försöker tillgängliggöra forskning, lägga ut forskning och skriva lite kort om det så att man då som verksam i fritidshemmet ska kunna hitta den Facebooksidan. Det finns väldigt mycket grupper för fritidshem på olika sätt där man tipsar om saker, men där vi vill bidra med är ju också forskningen att den ska nå ut till fritidshemspraktiken.

00:40:33 Stefan Boström

Ja, men precis vilket bra komplement till de som redan finns, tänker jag.

00:40:37 Helene Elvstrand

Ja, men vi ser det och det är många som vill bli medlemmar hela tiden, så det är vi glada för.

00:40:42 Stefan Boström

Ja gud vad roligt. Du Helene, jag vill verkligen tacka dig för den här pratstunden så intressant att få ta del av er artikel.

00:40:54 Helene Elvstrand

Tack själv.

00:40:55 Stefan Boström

Och dina tankar om hur man kan jobba vidare med det, för det här är ju saker som är så viktiga och viktiga och vardagliga som vi behöver ta tag i, tänker jag.

00:41:07 Helene Elvstrand

Absolut, så är det?

00:41:08 Stefan Boström

Så nu har ju du verkligen gjort artikeln tillgänglig tänker jag för de som lyssnar på podden. Och jag hoppas att många läser den, så tack för det verkligen. Och jag vill också tacka alla andra som har medverkat till att göra podden. Jag vill tacka Jakob Hansson, som har klippt den, idé och innehåll är skapat av Emma Ager Larry Rollag och mig själv.

Och sen så vill jag också innan vi säger hej påminna om vår slogan och mission i Elevhälsopodden som ju är elevhälsa för alla så därför skulle vi bli jätteglada om ni som lyssnar delar podden vidare med era kollegor i fritidshemmet eller någon annanstans i skolan eller med en vän som ni tycker skulle behöva lära sig mer om elevhälsa och bli intresserad av det. Så att fler både i och utanför skolan får upp ögonen för hur vi kan utveckla den genom att jobba med elevhälsa. Så jag hoppas att ni lyssnar och delar och med det så säger vi tack och hej och vi ses i nästa avsnitt. Hej då Helene!

00:42:34 Helene Elvstrand

Hej då.

[Avslutningsmusik](#)